

Свида О. Г.

*доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів
та адвокатури Національного університету
«Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент, адвокат,
член Комітету з питань юридичної освіти та науки НААУ*

СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ: ДОСВІД ОКРЕМИХ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄС

Провідну роль в процесі розбудови будь-якої держави саме правової є забезпечення реалізації кожного права на професійну правничу допомогу. При цьому професійність такої допомоги полягає у тому, що вона надається не будь-ким, а спеціальним суб'єктом (адвокатом), який володіє необхідним рівнем освіти та пройшов відповідний процес набуття статусу адвоката. Додатковою гарантією забезпечення професійності є покладення на усіх адвокатів України обов'язку безперервно підвищувати кваліфікацію.

Статтю 11 Правил адвокатської етики проголошено, що «Адвокат зобов'язаний надавати професійну правничу (правову) допомогу клієнту, здійснювати його захист та представництво компетентно і добросовісно, що передбачає знання відповідних норм права, наявність необхідного досвіду їх застосування, доскональність у врахуванні всіх обставин, що стосуються доручення клієнта та можливих правових наслідків його виконання, ретельну підготовку до виконання доручення»

Водночас в адвокатській діяльності, як і в будь-якій іншій, можливі помилки та прорахунки, внаслідок чого існує небезпека заподіяння шкоди інтересам клієнта. У зв'язку із цим виник інститут страхування професійної відповідальності, який в різних країнах застосовується до досить різноманітних категорій фахівців: нотаріусів, лікарів, архітекторів, будівельників, митних брокерів та навіть журналістів. Не стали винятком

й адвокати, страхування професійної відповідальності яких набуває все більшого поширення у країнах, що входили до складу колишнього СРСР та є обов'язковим, як вказує Т. Б. Вільчик, у більшості європейських країн: Австрії, Бельгії, Великій Британії, Данії, Естонії, Ісландії, Ірландії, Італії, Кіпрі, Литві, Ліхтенштейні, Люксембурзі, Нідерландах, Німеччині, Норвегії, Польщі, Португалії, Румунії, Словаччині, Словенії, Угорщині, Фінляндії, Франції, Чеській Республіці та Швеції [1, с. 303-304].

Поширеність цього виду страхування обумовлюється тим, що має на меті захист майнових інтересів адвоката, а також майнових інтересів клієнта від невиконання або неналежного виконання адвокатом своїх професійних обов'язків, що впливають із договору про надання правової допомоги, та має дуалістичну природу, оскільки може розглядатись і як гарантія адвокатської діяльності, і як гарантія захисту прав клієнта [2, с. 2].

Відповідно до положень Загального кодексу правил для адвокатів

країн Європейського Співтовариства, прийнятого делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року [3], «адвокати завжди повинні бути застраховані від пред'явлення позовів, пов'язаних з недостатньою професійною компетентністю. Розмір страховки визначається в розумних межах співвідносно з ризиком можливих помилок, допущених адвокатами у ході здійснення професійної діяльності» (п. 3.9.1).

В Україні все активніше обговорюється питання щодо доцільності запровадження страхування професійної відповідальності адвокатів, у зв'язку із чим корисним є дослідження досвіду зарубіжних країн, в яких цей вид страхування запроваджений вже досить тривалий час.

Для прикладу, за законодавством Німеччини адвокати несуть відповідальність за шкоду, заподіяну з необережності іншим особам і, насамперед, своїм довірцям при виконанні своїх професійних обов'язків. При цьому адвокат несе необмежену відповідальність і своїм особистим майном. Однак, її розмір можна обмежувати за договором з довірцем [4, с. 81]. Водночас, відповідно до Федерального закону про адвокатів (BRAO) від 1 серпня 1959 року із наступними змінами [5] наявність страхового полісу є обов'язковою умовою для допуску до адвокатської діяльності (§ 4). Параграфом 51 BRAO передбачено, що адвокат зобов'язаний оформити страхування професійної відповідальності для покриття зобов'язань за фінансові втрати, що виникли в результаті його професійної діяльності, і підтримувати страхування на весь час допуску до адвокатської діяльності (ч. 1). Договір страхування повинен передбачати страхове покриття для кожного окремого порушення обов'язків, яке може призвести до позовів проти адвоката щодо його відповідальності згідно з приватним правом; можна узгодити, що всі порушення обов'язків під час виконання одного доручення (договору), незалежно від того, чи вони ґрунтуються на поведінці адвоката чи допоміжної особи, з якою він проконсультувався, можуть вважатися одним страховим випадком (ч. 2 § 51). Водночас слід звернути увагу, що відповідно до останніх змін до BRAO з 1 серпня 2022 року передбачено положення про обов'язкове страхування адвокатів, серед яких головною новацією є: адвокатська фірма тепер повинна мати власний страховий захист, а полісу страхування професійної відповідальності окремих адвокатів з 1 серпня 2022 року вже не достатньо, при цьому кожен адвокат повинен довести, що він відповідає т.зв. допуску до професії відповідно до § 4 BRAO.

Відповідно до ст. 12 «Страхування відповідальності та страхування від нещасних випадків» Закону Італії «Нове регулювання адвокатури» від 31 грудня 2012 року № 247, який набрав чинності 2 лютого 2013 р. [6], адвокат, адвокатська асоціація чи компанія повинні самостійно, а також шляхом угод, підписаних асоціаціями, компаніями передбачити страховий поліс для покриття цивільної відповідальності, що впливає із здійснення професії, включаючи послуги із зберігання документів, грошових сум, цінних паперів та цінностей, отриманих на депозит від клієнтів. При цьому

адвокат зобов'язаний повідомляти клієнта про деталі страхового покриття (ч. 1), детальна інформація щодо страхового полісу повинна бути розміщена на дошці оголошень (ч. 3), а порушення цих вимог є дисциплінарним проступком (ч. 4). Суттєві умови та межі страхування встановлюються Міністерством юстиції Італії та повинні переглядатися кожні п'ять років (ч. 5). На виконання останньої законодавчої вимоги Мін'юстом Італії було видано Наказ «Основні умови та мінімальні граничні суми страхових полісів для покриття цивільної відповідальності та нещасних випадків, пов'язаних із зайняттям адвокатською діяльністю» від 22 вересня 2016 року [7], відповідно до положень якого «Страхування має покривати відповідальність за будь-який вид збитків: матеріальний, моральний, непрямий, постійний, тимчасовий, майбутній. Страхівка має покривати відповідальність адвоката навіть за грубу недбалість» (п. 1-2 Наказу). Межі мінімального страхового покриття встановлюються в залежності від річного обороту за останній фінансовий рік та кількості адвокатів, якщо мова йде про адвокатське об'єднання. Зокрема встановлюється, що для адвоката з оборотом до 30 тис. євро мінімальна страхова сума може становити в межах від 350 тис. євро за страховий рік, натомість при обороті понад 70 тис. євро – до 1 млн. євро за кожний страховий випадок за страховий рік. Для адвокатської фірми за участю не більше 10 фахівців та оборотом до 500 тис. євро – 1 млн. євро за кожний страховий випадок, з лімітом 2 млн. євро за страховий рік; при участі більше 10 адвокатів та при обороті понад 500 тис. євро – 5 млн. € за страховий випадок з лімітом у 10 млн. € за страховий рік (п. 3 Наказу).

Отже, досвід Німеччини та Італії показує, що в цих державах, які мають досить міцні традиції страхування професійної відповідальності адвокатів, перманентно продовжується процес вдосконалення законодавства, посилюються правила такого страхування, прослідковується тенденція до зростання сум страхового відшкодування. Вважаємо, що для нашої держави в майбутньому може стати корисним визначений у цих країнах механізм визначення страхових ризиків, загальний підхід законодавця до політики страхування професійної відповідальності адвокатів тощо.

Список використаної літератури:

1. Вільчик Т. Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України : дис. ... докт. юрид. наук. Харків, 2016. 490 с.
2. Чекмарьова Л. Ю. Страхування професійної відповідальності адвоката : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.10. Одеса, 2021. 25 с.
3. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: Прийнято делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text
4. Кратенко М. В. Страхование профессиональной ответственности

адвоката. *Право и экономика*. 2004. № 10 С. 81-84.

5. Bundesrechtsanwaltsordnung in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 303-8, veröffentlichten bereinigten Fassung, die zuletzt durch Artikel 8 des Gesetzes vom 15. Juli 2022 (BGBl. I S. 1146) geändert worden ist [Федеральний закон про адвокатів у редакції, опублікований у «Віснику федерального законодавства» частина III, класифікаційний номер 303-8, в який востаннє внесені зміни статтею 22 закону від 5 жовтня 2021 (Вісник федерального законодавства I стор. 4607)]. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/brao/BJNR005650959.html>

6. LEGGE 31 dicembre 2012, n. 247. Nuova disciplina dell'ordinamento della professione forense. (13G00018) [Нове регулювання адвокатури: Закон Італії від 31 грудня 2012 року № 247, який набрав чинності 2 лютого 2013 р.] *GAZZETTA UFFICIALE*. 2013. Numero 15. Pag. 1-34. URL: <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/gu/2013/01/18/15/sg/pdf>

7. MINISTERO DELLA GIUSTIZIA: DECRETO 22 settembre 2016- Condizioni essenziali e massimali minimi delle polizze assicurative a copertura della responsabilità civile e degli infortuni derivanti dall'esercizio della professione di avvocato (pubblicato sulla Gazzetta Ufficiale n.238 del 11-10-2016). URL: <https://www.ordineavvocatitrani.it/2016/10/12/ministero-della-giustizia-decreto-22-settembre-2016-condizioni-essenziali-e-massimali-minimi-delle-polizze-assicurative-a-copertura-della-responsabilita-civile-e-degli-infortuni-derivanti-dallesercizi/>